

УДК 331.105.44(477-25)“1925/1926”

Двірна К.П.,

канд. істор. наук, доцент кафедри історії України
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Досвід діяльності місцевому профспілки РОБОС Київського інституту народної освіти (1925–1926 рр.)

У статті розкриваються особливості створення і діяльності місцевого профспілки працівників освіти (РОБОС) Київського інституту народної освіти у період 1925–1926 рр. Простежуються складні процеси в Україні, що вплинули на організаційну побудову і функції профспілок.

Ключові слова: профспілка, РОБОС, Київський інститут народної освіти, функції профспілки, місцевом профспілки РОБОС.

Інститут народної освіти (ІНО) як вищий педагогічний заклад виник в Україні у 1920 р. На той час до складу студентів цього навчального закладу увійшли колишні студенти Київського університету та Українського державного університету, Вищих жіночих курсів, Київського учительського інституту. Флебелівський педагогічний інститут у цьому році також вливається у факультет соціального виховання Київського Вищого ІНО. Всього на той час до складу Київського вищого інституту народної освіти ім. Драгоманова увійшло 3448 студентів. Восени 1920 р. на перший курс було прийнято 1025 студентів і вже за списком на 1921 р. було 4447 студентів [1, с. 342] (існує цифра 4145 студентів).

До середини 20-х років ХХ ст. в Україні була сформована сітка інститутів народної освіти – 12 ІНО, з яких 12 факсоцвосів було єдиного типу [2, с. 70].

Реорганізаційні зміни поряд із реорганізацією вищої школи відбулися і в профспілковому будівництві. Перша половина 20-х років стала етапом становлення та утворення вузівських профспілок, а вже у середині цих років вони були уже організаційно сформовані та структуризовані, а також вели активну роботу серед вузівських працівників та студентської молоді.

У цей час у м. Києві функціонувала профспілка Інституту народної освіти, яка входила до складу профспілки РОБОС (робітників освіти), мала чітку організаційну структуру та виконувала функції професійної організації. Слід відзначити, що склад профспілки постійно змінювався.

На склад інституту в цілому, на студентство, а також на профспілкові організації, безумовно, вплинув голод 1921–1923 рр., про що так довго влада та партія постійно замовчували, «чистки» неблагонадійних студентів, утвердження системи «єдиної трудової школи», ідеологічне протиборство тощо.

Початок 20-х років, особливо 1922 р., був тяжким для вузівських працівників та студентства. Повними стипендіями забезпечувались лише студенти робфаку. Стипендія видавалася грошима, продуктами, пайками. У 1922 р., коли видатки на навчання державою не задовольнялися, у Вищому інституті народної освіти було встановлено плату за навчання: бідні студенти, які відносилися до I категорії, звільнялися від оплати, II категорія студентів платила половину встановленої суми, а III категорія – діти плетоспроможних батьків, платила повну суму за навчання. Тяжким був й матеріальний стан викладачів, обслуговуючого персоналу.

У цей складний період у вузах створювалися «профячейки» та місцеві комітети. У фондах Державного архіву Київської області містяться документи, які вказують на те, що вузівське профспілкове будівництво утверджувалось саме у згаданому вище році (Документи «Об организации профячеек у вузах» (док. 1922г.), «Сведения о комитетах месткомов у профсоюзе работников просвящения» (док. 1922г.), «О результатах проверки профработы в институтах г. Киева (Мединститута, ВИНО, КИНХ, КПИ)» – (26.11.1923р.) та ін.

На 1 грудня 1922р. було створено 23 місцевих комітети профспілки робітників освіти. У загальному списку під №2 числився «местком ВИНО» — кількість членів профспілки 158 осіб [3, с. 120–121]. Профспілка Вищого інституту народної освіти входила до складу профспілки РОБОС – робітників освіти як окрема секція. Загальна кількість членів профспілки у 1925–1926 рр. становила 801 особу, з яких чоловічої статі – 472, а жінок – 329. За національною приналежністю члени профспілки Інституту народної освіти розподілялися так: українці – 486 осіб, росіяни – 79 осіб, євреї – 234 особи, поляки – 2 особи та 9 осіб інших національностей. Як бачимо, найбільшу кількість членів профспілки становили українці 486 осіб, другі за кількістю були євреї – 234 особи.

Учительство було представлено у профспілці найбільшою кількістю – 430 осіб, що становило 53 % від загальної кількості. За партійною приналежністю профспілка мала такий склад: безпартійні – 573 особи, члени партії – 100 осіб, члени ВЛКСМ – 128 осіб [4, с. 95].

У профспілці Київського Інституту народної освіти у 1925–1926 рр., 268 членів мали стаж перебування від одного до трьох років, а більше трьох років мали стаж 49 осіб. Цей факт дає підставу стверджувати, що вузівська профспілка була створена саме у 1922 р.

В Інституті народної освіти у цей період діяв профком, який очолював Щербінін. До складу профкому входило 14 осіб, серед яких дев'ять українців. Більшість із членів профкому становили чоловіки – 11 та 3 жінки. Актив профкому 11 осіб мали стаж роботи більше трьох років.

Серед членів профкому більшість (вісім осіб) були безпартійними [5, с. 95].

У структурі вузівського профспілкового будівництва важливе місце відводилося структурі профделегатів. Загальні тенденції щодо складу, національної приналежності та партійності мали місце і у цій структурі. Всього налічувалось 108 осіб. Українці становили більше 71% від загальної кількості, безпартійними були 73 особи.

У зазначений період профделегати обиралися двічі (перший раз обрано 115 делегатів, другий – 120), відбулися 13 зборів профделегатів. Слід наголосити, що такі збори частково дублювали загальні збори, де вирішувалися питання матеріального становища, питання академічної успішності, соціально-побутові, допомога безробітним тощо. Відвідування делегатських зборів становило 70% від їх загальної кількості [6, с. 96].

Протягом 1925–1926 рр. відбулося 41 засідання профкому, на яких розглядалося 411 актуальних питань. У звіті про роботу РОБОС Інституту народної освіти вказувалось, що засідання тривали зазвичай по 4 год., а члени профкому відвідували засідання на 91%.

Важливі питання студентського життя неодноразово ставилися на порядок денний засідання профкому Інституту. Студентам дозволялось безпосередньо брати участь у засіданнях профкому.

Загальна студентська маса в Інституті на той час становила 1582 осіб (у цю цифру входили і студенти робфаку) [7, с. 96].

Загальна кількість структур	Серед них члени спілки	Не члени спілки	Чоловіки	Жінки	Робітники	Селяни	Службовці	Учителі	Інші
1582	1089	498	857	725	258	412	369	869	174
100%	69%	31%	54%	46%	16%	26%	23%	23%	12%

Національну приналежність студентів Київського інституту народної освіти відтворює така таблиця:

Українці	Росіяни	Євреї	Поляки	Інші
891	166	490	8	27
56%	11%	31%	-	2%

Кількість українців та євреїв домінують і у студентському середовищі даного закладу так само, як і у загальній кількості членів профспілкової організації.

Безпартійні студенти становлять також більшість від загальної кількості. Підтвердженням цьому є такі дані:

ВКП	ВЛКСМ	Безпартійні
100	128	1354
6%	8%	86%

Регіональні Інститути народної освіти (кількість їх збільшилася на 1926р. з 12 до 14) [8, с.6] у порівнянні із Київським ІНО були небагаточисельними. Так, профспілка Полтавського ІНО становила 190 членів. На той час в Інституті налічувалось 263 студенти. Ця студентська маса відрізнялася від студентів Київського ІНО: більшість із них були учителі села – 122 особи, селяни – 75, службовці – 18, робітники – 3, учителі міст – 10 осіб та ін. Більшість студентів, хто навчався в Полтавському ІНО, були безпартійні, членів ВЛКСМ було 19, а членів КП (б)У – 18 осіб. За соціальним станом батьків студенти різнилися також: селяни – 155 осіб, робітники – 31 особа, учителі – 17, службовці – 11 осіб та ін. [9, с. 105].

Робота профспілкової організації Київського Інституту народної освіти виявилася насиченою та багатоспектровою. За Постановою профкому в досліджуваний період утворилася студентська *каса взаємодопомоги*. На 1 липня 1926 р. вона налічувала 582 члени, а фонд каси становив 699 крб. Слід зауважити, що тоді було видано 200 позик для студентів на 1273 крб. [10, с. 94].

Період 1925–1926 рр. – це час, коли відбувалася уніфікація Інституту, чистка студентської молоді, до профспілки приймалися найкращі студенти і організація почала кількісно зростати. Якщо на 15 вересня 1925 р. членів профспілки було 717, то на 1 липня 1926 р. її кількість вже становила 874 осіб.

Одним із важливих напрямів діяльності профспілки був контроль за роботою економічної комісії, яка надавала одноразову допомогу тим, хто не мав стипендії та підробітку. Профком видавав малозабезпеченим студентам картки на обіди (423 пільгові картки у зазначений період).

Профком контролював *поселення студентів до гуртожитків*. Місць у гуртожитках не вистачало, адже із загальної кількості 1582 студентів, кількість, що була поселена у гуртожитках, становила лише 450 [11, с. 98].

Важливим напрямом роботи профспілки та профкому було також оздоровлення працюючих та студентів. Матеріали звіту профспілки РОБОС Київського інститут народної освіти дають такі статистичні дані про *оздоровлення студентів* протягом 1925–1926 рр.: у травні профком видав 17 санаторно-оздоровчих путівок, у червні – 19, у липні – 52.

Культурно-освітня робота проводилася в основному через клуб (вечори, зустрічі, гуртки поточної політики) тощо. Цікавою була тематика вечорів: «Сторіччя декабристів», «Дворіччя смерті Леніна», «Вечір пам'яті Драгоманова», «Вечір пам'яті Шевченка», «Вечір Єсеніна», «Вечір Франка», «Вечір літературного товариства «ГАРТ». Культурно-освітня робота профспілки особливо активно проводилася через гуртки. Діяв хорівий гурток (45 осіб), духовий (10), агітаційний (7), струнний (два гуртки) – 40 осіб, драматичний – 20, шаховий – 40 та радіогурток – 36 осіб.

Профспілка керувала роботою інших осередків, як наприклад, *Лікнепу* (ліквідація неписьменності). Загальна кількість цього осередку становила 143 особи.

Профспілка РОБОС організувала передплату журналу «Студент революції», проводила активну роботу з підшефними осередками (школи, дошкільні заклади та ін.).

Профспілка захищала інтереси працюючих та студентів. При вирішенні соціально-економічних питань перевага надавалась саме членам профспілки РОБОС КІНО.

У Державному архіві Київської області знаходиться фінансовий звіт профкому РОБОС Київського інституту народної освіти, де вказано, що членські внески з 1 жовтня 1925 до 30 червня 1926 р. становили 858 крб. 75 коп. За рік отримано профспілкою профнесків 6112 крб. 42 коп., а витрачено 5 800 крб. 30 коп. Це була досить вагома сума грошей, враховуючи той факт, за роботу протягом дня у друкарні студент міг отримати 80–95 коп.

У цьому фінансовому документі відзначено також, що профспілка РОБОС КІНО

перерахувала у той час англійським страйкуючим 93 крб. 65 коп. як фінансову допомогу [12, с. 101]. Ці матеріали відтворюють загальну тенденцію діяльності профспілки РОБОС у цілому по Україні та Київській окружній Раді, професійних спілок. Аналіз загальних статистичних документів по даній профспілці за 1926–1927 рр. засвідчує, що перерахування англійським страйкуючим зробили 146454 члени профспілки РОБОС, а сума допомоги по Київській окрузі лише на 1 квітня 1927 р. становила 7543 крб. 83 коп. [13, с. 105].

Середина 20-х років ХХ ст. – це доба нової економічної політики, час, коли економічна лібералізація поєднувалася з утвердженням монопартійності, час коренізації – політики українізації. Не дивно, що у документах, які розкривають ідеологічний, економічний та соціальний напрями діяльності профспілки РОБОС КІНО, звучать заклики – активізувати роботу, утвердити ідеологічні принципи, проводити українсько-культурницьку роботу на освітянській ниві тощо.

Досвід діяльності профспілки Київського Інституту народної освіти у 20-і роки є, безумовно, окремою сторінкою літопису історії сучасної профспілки як Київського національного університету імені Тараса Шевченка так і Національного університету ім. М.П. Драгоманова. Профспілка РОБОС КІНО віддзеркалює загальні тенденції суспільно-політичних процесів, особливості профспілкового будівництва у вищих навчальних закладах, а також основні функції вузівських профспілок за неспівської доби.

Література

1. Історія Київського університету 1834-1959 рр. – К.: Вид-во Київського університету, 1959. – С. 342.
2. Центральний державний архів вищих державних органів та управління України. – Ф. 2717. – Оп. 2. – Спр. 271. – Арк. 70.
3. ДАКО. – Ф. 708. – Оп. – Спр. 298. – Арк. 120-121
4. Державний архів Київської обл. – Ф. 741. – Оп. 1. – Спр. 80. – Арк. 95.
5. Там само. – Ф. 741. – Оп. 1. – Спр. 80. – Арк. 95.
6. Там само. – Арк. 96.
7. Там само.
8. Ф. 2717. – Оп. 2. – Спр. 261. – Арк. 6.
9. Там само. – Ф. 2717. – Оп. 2. – Спр. 593. – Арк. 105.
10. Ф. 741. – Оп. 2. – Спр. 80. – Арк. 94.
11. Там само. – Арк. 98.
12. Там само. – Арк. 101.
13. Звіт Київської окружної Ради професійних спілок (лютий 1926 – травень 1927 рр.) II з'їзду профспілковому органу Київського профспілкового органу. – К., 1927. – С. 105.

Двирна К.П. Опыт деятельности месткома профсоюза РОБОС Киевского Института народного образования (1925–1926 гг.). В статье раскрываются особенности создания и деятельности месткома профсоюза работников просвещения (РОБОС) Киевского института народного образования в период 1925–1926 гг. Прослеживаются сложные процессы в Украине, которые повлияли на организационное строение и функции профсоюзов.

Ключевые слова: профсоюз, РОБОС, Киевский институт народного образования, функции профсоюза, горком профсоюза РОБОС.

K.P. Dvirna. The experience of the local Educational trade union of workers of Kyiv Institute of Popular Education. The article covers the particularities of the creation and the activity of the local trade union of Workers of Education (ROBOS) of Kyiv Institute of Popular Education during 1925-1926.

The author analyses the complicated processes in Ukraine that influenced the organizational structure and functions of the trade unions.

Key words: trade union, organizational structure, ROBOS.